

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТ А Н О В И Щ Е

От: *доц. д-р Елена Илиева Драгозова, Лесотехнически университет, Научна специалност „Икономика и управление“, „Доктор по „Организация и управление на производството“*

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (Индустрия)“ в професионално направление 3.8 „Икономика“ в УНСС.*

Автор на дисертационния труд: **СОТИР МАРИАНОВ ИВАНОВ**
Тема на дисертационния труд: **ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТ И РИСК ПРИ ИНВЕСТИРАНЕ В КОСМИЧЕСКИТЕ ИНДУСТРИИ**

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №№793/21.03.2024г на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Докторантът се е обучавал по докторска програма към *катедра Индуриален бизнес / Бизнес факултет* на УНСС по научна специалност *„Икономика и управление (бизнес икономика)“* съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №1129/12.04.2018. Обучението е осъществено в *редовна* форма през периода 2018 – 2023 г.

Сотир Иванов е завършил висшето си образование в УНСС, специалност Бизнес икономика, съответно – ОКС Бакалавър (2016) и ОКС Магистър (2017).

През периода 2012 – 2024 г. е изпълнявал различни дейности като към момента е Мениджър проекти в Фючър Проджектс (в периода 2016-2020 г е експерт управление на проекти). Преди това е бил ПР мениджър (МЗ комюникейшън груп – 2022/2023) и Маркетингов координатор (Федекс – 2020/2022).

От 2018 г. е част от Организационния комитет на международната научна конференция: Индуриален растеж.

Докторантът е изпълнил заложените дейности в индивидуалния план на обучението.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Структура, обем.

Дисертационният труд е структуриран в увод, 3 основни глави и заключение, както следва:

Уводна част, която представя актуалността и значимостта на избраната тема на дисертационния труд. В нея ясно и точно са дефинирани и обект и предмет на дисертационния труд. Към формулираната теза, върху която се гради направеното изследване са представени работни хипотези, които са проверени в трета глава на разработката. Тук са описани също и използваните изследователски подходи, методи и инструментариум в процеса на разработване на дисертационния труд. Описани са основните източници, чрез които е осигурено информационното обезпечаване в работата по дисертационното изследване.

В първа глава на дисертационния труд е направен критичен анализ на научната литература по темата. Това е позволило на докторанта да систематизира научни публикации и трудове, които разглеждат космическата индустрия от гледна точка на икономическата обосновка и оценката на риска в процеса на инвестиране.

Във втора глава са представени стъпките, през които преминава научното изследване, за да бъде разработена методиката за оценка на ефективност и риск при инвестиране в космическата индустрия. Приложеният сравнителен анализ на подбрани шест съществуващи методики за оценка на инвестициите в космическите индустрии е позволила на докторанта да представи авторска методика, която прилага в трета глава.

Трета глава съдържа резултатите от научното изследване, следвайки разработената методика. В нея се представя извършената оценка на изследваното дружество и продължава с извършването на сравнителен анализ и синтезирането на изводи. Приложното изследване потвърждава хипотезата, че разработената методика предоставя по-всеобхватна и задълбочена оценка. В последната част на трета глава е извършен сравнителен анализ по отношение на приложимостта на методиките и са направени изводи спрямо заложените хипотези в началото на приложното изследване.

Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд

Актуалността на темата е обусловена от бурното развитие в последните десетилетия на космическите технологии. Това предполага

и развитие на предприемаческите идеи и разкриване на нови възможности при изследване на космоса, основавайки са на нови супер технологии.

В огромната си част инвестиции в космически индустрии са от честен характер и се се оценяват, като значително рисков капитал. Друг съществен елемент е значителна дългосрочност на инвестицията, която нуждата от достъпни алтернативни източници на финансиране и обуславя високия процент на неуспешни инвестиции. Тези наблюдавани тенденции в развитието на космическия сектор и усъвършенстване на методите за оценка на инвестиции от подобен характер показват колко актуална и значима е избраната тема на дисертационното изследване. Трябва да се посочи, че в България не се откриват данни за подобни изследвания с обект – инвестициите, осъществявани от фирми от космическата индустрия.

Предмет на изследването в представения дисертационен труд е икономическата обосновка на инвестициите в космическите индустрии.

Целта поставена в началото и постигната в края на изследването е разработването и симулативното апробиране на методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии, съобразена със спецификите на разглеждания високорисков сектор, която да преодолее дефицитите и ограниченията на съществуващи към този момент методики.

Тезата която е, че разглежданите съществуващи методики за оценка в космическите индустрии не са достатъчно всеобхватни и не включват задълбочена оценка на риска, което е възможно да се преодолее чрез разработването на подобрена методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии. В завършеното изследване тя е доказана, чрез прилагане на подходящия изследователски инструментариум и разработване на авторска методика за оценка на инвестиции в космическата индустрия, в конкретно предприятие от българската икономика.

Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).

Библиографската справка представя 299 източника, от които 21 на български език, 278 на английски език. Тя съдържа актуални литературни източници, които показват високото ниво на научна осведоменост на докторанта.

Представената *методика* е позволила на докторанта да постигне поставените в началото на разработката *задачи* и да получи достоверни резултати.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Получените резултати могат да бъдат обобщение в следните позначими:

- Обогатено и научното познание в областта на инвестициите и инвестиционния процес, с акцент и представяне на особеностите на различните компоненти на инвестициите, свързани с космическите индустрии.
- Извършен е сравнителен анализ на методите за оценка на инвестициите и на методите за управление на риска в космическата индустрия.
- Приложен е авторски модел за оценка инвестиции в космическата индустрия, който стъпва и надгражда съществуващите методи и отразява спецификата на управление на инвестициите в космическата индустрия.
- Потвърдена е тезата на дисертационното изследване, чрез прилагане на богат и съвременен изследователски инструментариум.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Основните научни и научно-приложни приноси, които могат да се открият от представеното цялостно научно изследване са:

- *Систематизирани и критично анализирани са научни публикации и трудове, които разглеждат космическите индустрии от гледна точка на икономическата обосновка и оценката на риска в процеса на инвестиране.*
- *На базата на теоретико-методическо проучване е идентифицирана взаимовръзката между анализа на подотрасъла, методите за оценка на инвестициите и риска и източниците на финансиране.*
- *Установена е степента на приложение на основни методи за оценка на инвестициите и риска при разработването на проекти в космическите индустрии. Открити са дефицити в тяхното приложение и са идентифицирани възможности за подобрения в теорията и практиката.*
- *При класифицирането на космическите индустрии са идентифицирани дефицити относно статистическото групиране и отчитане на информацията за резултатите от тяхната дейност.*
- *Разработена е авторова методика, която цели да преодолее конкретни недостатъци и ограничения в процеса на оценяване на ефективността на инвестициите в космическите индустрии. Методиката предлага практическа рамка с включена оценка на риска.*
- *На база проведено приложно изследване са очертани*

преимущества на разработената авторова методика в направление на нейната всеобхватност, реалистичност и по-висока прецизност на приложния инструментариум. Това е постигнато чрез съпоставката на резултатите от приложението на разработената и една от разглежданите методики при оценяването на съществуващо българско дружество от космическия сектор.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представените 6 публикации, от които 2 самостоятелни и 4 в авторски колектив са представени пред научната общност. От представените публикации – 5 са доклади от конференции и 1 студия /колективна/, като 2 от тях са на български език и 4 – на английски език.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът представя основните моменти и научното изследване, отговаря на изискванията по отношение на структура и съдържание.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Единствената ми бележка към докторанта е, че би следвало в края на разработката по-категорично да се потвърди доказаната изследователска теза.

8. Заключение

Представеният дисертационен труд от Сотир Марианов Иванов на тема „Оценка на ефективност и риск при инвестиране в космическите индустрии“, е цялостно научно изследване и отговаря на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. В него се съдържат научни и научно-приложни приноси и обогатяват научното познание в областта на оценката на ефективност при инвестиране в космическата индустрия.

Давам категорична положителна оценка и препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Сотир Марианов Иванов ОНС „Доктор“ в професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност 3.8. „Икономика и управление (Бизнес икономика)“ в УНСС.

Гр.София, 10.04.2024 г.

Подпис:

доц. д-р Елена Драгозова